

ב"ה, ג' בכסלו תשפ"ו
23.11.2025
תיק מס' 85011

פסק דין

לבין	בעניין שבין
– הנתבע	– התובעים
קבלן שיפוצים	בעלי בית

א. רקע

התובעים (להלן: "התובעים", ולפי העניין – "הנתבע" או "התובעת"), הינם בעלי בית באחת מערי ישראל (להלן: הבית).

ביום 25.01.2024 פנו התובעים אל הנתבע (להלן: "הנתבע"), קבלן שיפוצים במקצועו, לשם ביצוע עבודות שיפוץ בביתם.

ביום 08.02.2024 הגיעו הצדדים להסכמה על ביצוע העבודות. במעמד זה ערך הנתבע בכתב ידו רשימה של העבודות אותן התחייב לבצע (להלן: "הסכם 1"). עלות העבודות הוערכה בסך של 550,000 ₪, ובאותו מועד שילמו התובעים לנתבע סך של 80,000 ₪ כמקדמה. באותו מעמד העבירו התובעים לנתבע תכניות לשיפוץ הבית, תוך שהובהר כי ייתכנו שינויים בתכניות בהמשך.

ביום 21.02.2024 חתמו הצדדים על הסכם מודפס בנוסח גנרי (להלן: "הסכם 2").

ביום 27.03.2024 העבירו התובעים לנתבע את התכניות המעודכנות.

ביום 30.06.2024 דרש הנתבע מהתובעים תשלום נוסף בסך 60,000 ₪ לצורך רכישת ברזל הנדרש, לטענתו, עקב שינוי התכניות. לאחר מספר ימים העבירו התובעים לנתבע תשלום חלקי בסך 30,000 ₪, שיועד לרכישת הברזל. ואולם, הצדדים מודים כי בפועל הברזל לא נרכש.

בתאריך 05.07.2024 הופסקה עבודת הנתבע. הצדדים חלוקים על הגורמים שהובילו להפסקת עבודתו.

בסך הכול שילמו התובעים לנתבע 110,000 ₪. בתיק זה הוגש כתב תביעה, ולבקשת בית הדין, לאחר דו"ח המומחה שיובא לקמן, תוקן כתב התביעה. בפסק דין זה נתייחס אך ורק לכתב התביעה המתוקן.

ב. טענות התובעים

הנתבע לא ביצע את העבודה שלשמה נשכרו שירותיו. התובעים פנו אליו פעמים רבות בדרישה כי העבודה תתקדם, אולם הנתבע מיעט לתקשר עימם ובפועל העבודה כמעט ולא התקדמה.

לאחר שהנתבע המשיך בהתנהלותו זו, מינו התובעים מפקח בנייה לשם פיקוח על עבודתו של הנתבע (בתאריך 23.05.2024). עם זאת, גם מול המפקח נמשכה אותה התנהלות בעייתית, כאשר הנתבע לא השיב לשיחות טלפון ולא מסר עדכונים שוטפים.

עבודת הנתבע היתה רשלנית וגרמה לתובעים נזקים עקיפים. חלק מהעבודה שנעשתה על ידי הנתבע היה הכרח לפרקה, וגם על כך חייב הנתבע לשלם.

אמנם בין עשרה לעשרים אחוזים מהאיחורים היו באשמתם (פרוטוקול דיון 1 עמו' 8) אך היה ניתן בינתיים לעשות דברים אחרים. הסיבה שלא הביאו את הריצוף היא בגלל שהנתבע לא אמר שהשטח מוכן לריצוף.

הסעדים המבוקשים

א. **השבת כספים** – שווי העבודה שביצע הנתבע מוערך עלידי מומחה בסך של 70,000 ₪ בלבד. מאחר שהנתבע קיבל מהתובעים תשלום כולל של 110,000 ₪, עליו להשיב להם סך של 40,000 ₪.

ב. **פירוק עבודות אינסטלציה** – התובעים הגישו חוות דעת של אינסטלטור מומחה, אשר קבע כי לא ניתן לעשות שימוש בעבודות האינסטלציה שביצע הנתבע. עלות פירוק העבודות עומדת על 2,500 ₪, והנתבע מחויב להשיב סכום זה.

ג. **עלות טיפול בפסולת בניין** – הנתבע השליך פסולת בניין בצורה לא מוסדרת, והתובעים נאלצו לטפל בכך על חשבונם. עלות הטיפול בפסולת עומדת על 250 ₪, והנתבע מחויב לשלם סכום זה.

ד. **פיצוי בגין איחור** – בהתאם להסכם 2 (סעיף 12(ד)), על כל יום איחור בעבודות יש לשלם סך של 450 ₪. מאחר שהאיחור נמשך 60 ימים והיה כולו באשמת הנתבע, עליו לשלם לתובעים סך של 27,000 ₪.

לסיכום, סך כל הסעדים הנתבעים מן הנתבע עומד על 69,750 ₪.

ג. טענות הנתבע

לטענת הנתבע, העיכובים והקשיים בביצוע העבודה אינם נובעים ממנו אלא מהתנהלות התובעים ומהמצב בשטח. לדבריו, האתר נמסר לו לאחר עבודות רשלניות של קבלנים קודמים, שהצריכו ביצוע הריסות ותיקון ליקויים בהיקף נרחב, דבר שגרם לעיכוב ניכר.

כן טוען הנתבע כי התובעים התעכבו בהגשת התכניות החדשות, שהוגשו רק לאחר כחודשיים ממועד תחילת העבודה. כיוון שתכניות אלו נגעו לקומה העליונה בלבד, הוא המשיך בעבודות בקומה התחתונה, כאשר עבודות הטיח הסתיימו במלואן ועבודות האינסטלציה הושלמו בכ-90%.

הנתבע מוסיף כי במשך כחודש וחצי עבד באופן רצוף ויומיומי, ורק לאחר תקופה זו נגרמו העיכובים בשל נסיבות שאינן תלויות בו, אלא כתוצאה מהתנהלות התובעים.

א. רכישת ה"חומר הלבן" (כלים סניטריים) התעכבה.

ב. ההחלטה בעניין הריצוף נדחתה והריצוף לא הגיע ליעדו.

ג. המעצבת והמהנדס השתהו בהכנת התכניות, אשר הוגשו רק ביום 3.5.24.

ד. באמצע התקופה חל חג הפסח, שהאריך את פרק הזמן עד להתקדמות.

לטענתו, בחר שלא לקדם את העבודה בקומה התחתונה במלוא המהירות מאחר וחשש שהתקציב שעמד לרשות התובעים לא יספיק לשתי הקומות, ואם יחליטו לוותר על הקומה העליונה – יחולו שינויים מהותיים גם בתכניות הקומה התחתונה. לפיכך, לטענתו, נמנע מלהאיץ את העבודה מסיבה זו.

עוד נטען כי ההסכם השני בין הצדדים היה הסכם גנרי שהורד מהאינטרנט ואינו משקף את העבודה בפועל, שכללה עבודות רבות של הריסה ושימוש באמצעים כבדים כגון מנופים.

הנתבע מסביר כי הפסקת עבודתו נבעה מן העובדה שעבודות הטיח שביצע בקומה התחתונה היו בשווי של 30,000 ₪, סכום זהה לתשלום ששולם בעבור הברזל. לטענתו, לא היה מוכן להמשיך בביצוע יתרת העבודות כל עוד לא הוסכם על תוספת תשלום בגין עבודות אלו, ועל כך הודיע במפורש למפקח.

בסיכומו של דבר, לשיטת הנתבע, ביצע עבודות רבות ומשמעותיות באתר במשך פרק זמן ניכר, והעיכובים נבעו מנסיבות התלויות בתובעים, בעיכוב בהגשת התכניות ובהחלטותיהם, ולא מהתנהלותו שלו.

ד. מינוי המומחה

1. השתלשלות האירועים שהובילו למינוי המומחה-

כדי להכריע במחלוקת בין הצדדים שעיקרה נעוצה בשווי העבודה שביצע הנתבע, בית הדין ביקש למנות מומחה של בית הדין. ע"פ סדרי הדין של בית הדין עלות המומחה צריכה להתחלק בין שני הצדדים וכך גם במקרה זה. לפיכך בית הדין פנה לצדדים על מנת שישלמו את חלקם. למרות זאת הנתבע סירב לקיים את החלטת בית הדין ולשלם את חלקו.

בעקבות זאת התובעים ביקשו פס"ד בהיעדר הגנה. בית הדין החליט שלמרות שהנתבע אינו משתף פעולה עם בית הדין, מתוך חתירה לאמת ולצדק, על התובע להגיש חו"ד מטעמו שתתמוך בטענותיו, ואם הנתבע יבקש להשתתף בסיור יהיה עליו להשתתף בחצי מהעלות. הנתבע סירב, ואכן התובע הגיש חו"ד מטעמו.

ע"פ שורת הדין, ניתן היה לשקול לחייב את הנתבע בהיעדר הגנה גם ע"פ החוק וגם על פי ההלכה למרות זאת בית הדין מתוך חתימה לאמת קבע שעל התובע להגיש חו"ד מטעמו, כאמור.

בית הדין דרש שהמומחה שימונה יהיה ללא נגיעה אישית למי מהצדדים ובית הדין הגיש למומחה את השאלות לבחינה ולבדיקה וכן את החומר שהוגש כראיות על ידי הצדדים. זאת במטרה שבסוף ההליך המומחה יוגדר כמומחה בית הדין.

2. סיכום חוות דעת המומחה

המומחה ביקר בבית התובעים ביום 23.5.2025, לאחר שכבר פעל שם קבלן נוסף זמן מה. כתוצאה מכך, לא ניתן היה לעמוד על מצב האתר בעת יציאת הנתבע, אלא רק על יסוד החומרים שהוצגו (סרטונים) והמראה שנשאר בשטח. המומחה מציין כי חלק מהעבודות שבוצעו ע"י הנתבע פורקו ובוצעו מחדש ע"י הקבלן הנוכחי.

לעניין המסמכים, ציין המומחה כי הסכם 1 התייחס לבנייה קלה שטרם גובשה בתכניות בעת החתימה, והחווה לא הגדיר כלל עבודות גמר (גבס, טיח, חשמל, אינסטלציה, צבע). בכך נוצר קושי להעריך את שווי העבודות שבוצעו בפועל ביחס לאלו שלא בוצעו. לוח התשלומים שהוצג אינו מאפשר לגזור ממנו שווי עבודות, אלא יש להעריך את שווי הביצוע לפי חלק יחסי מהעלות הכוללת.

ביחס לעבודות הספציפיות:

באינסטלציה: נראו הכנות מים ודלוחין בקומה התחתונה בלבד, אך לא ניתן לעמוד על איכותן מאחר שהוחלפו.

בחשמל: לא ניתן לדעת מה בדיוק בוצע.

טיח פנים: בוצע חלקי בקומה התחתונה בלבד. טיח חוץ ושליכט לא בוצעו.

הריסה ופינוי: אין תיעוד להיקף העבודות שבוצעו, אולם ברור שנעשו עבודות שאפשרו את המשך הבנייה. לפיכך העריך המומחה את סעיף זה בכ-75%.

גבס: לא בוצעו עבודות גבס, שכן לא הותקנו ריצופים.

מדרגות: לא הורכבו מדרגות ולא הוצג תיעוד לרכישת חומר.

אלומיניום: לא הותקן ולא הוזמן.

דלתות פנים וחוץ: לא הותקנו כלל.

מחסן: ככל הנראה לא נבנה.

המומחה הוסיף כי לא חלה עליית מחירים משמעותית בין מועד החתימה על החווה למועד הפסקת העבודה.

המומחה ערך טבלה ובה ריכז את העבודות שהיו אמורות להתבצע, ציין את שוויין החוזי והעריך את אחוזי הביצוע בפועל לפי התרשמותו. מן הטבלה עלה כי בוצעו עבודות בהיקף כולל של כ־70,000 ₪ מתוך סך כולל של 550,000 ₪.

העבודות	שווי שבוצע	עלות בחוזה	העבודה
	15,000	15,000	בניה רגילה
שלד ופנים, ללא תוכנית		60,000	בניה קלה
	10,000	40,000	חשמל
שחור ולבן	15,000	55,000	אינסטלציה
	15,000	20,000	טיח פנים
		30,000	טיח חוץ
		30,000	שליכט
		40,000	צבע וגבס
חומר ועבודה		70,000	ריצוף וחיפוי
		35,000	איטום
שבילים יציקת ומדרגות		20,000	פיתוח
	15,000	20,000	הריסה ופינוי
		10,000	דודי שמש
חומר ועבודה		10,000	מדרגות
		70,000	אלומיניום
		12,000	דלתות פנים
		8,000	דלתות חוץ
		5,000	מחסן
	70,000	550,000	סה"כ:

לסיכום – שווי העבודות שביצע הנתבע מוערך בכ־70,000 ₪.

3. תגובת הנתבע לדו"ח המומחה

לאחר שהוגשו מסקנות המומחה התקיים דיון נוסף. בדיון זה הנתבע חלק על מסקנות המומחה הן בשאלת שיעור העבודות שבוצעו והן באומדן שווין. עיקר טענותיו כדלקמן:

1. **עבודות אינסטלציה** - לטענת הנתבע, המומחה קבע באופן שרירותי כי בוצעו רק עבודות בשווי 15,000 ש"ח, בעוד שלדבריו היקף העבודה היה גדול יותר. לשיטתו, חלק ניכר מן האינסטלציה בקומה התחתונה הושלם בפועל, והערכת המומחה אינה משקפת את המציאות.

2. **עבודות טיח פנים** - הנתבע טען כי סיים את עבודות הטיח, וכי המפקח מטעם התובעים עצמו הורה לו כי לאחר השלמת הטיח יבוצע התשלום. לטענתו, לאחר שסיים את העבודות המפקח לא אישר לו תשלום, ולכן הודיע שלא ימשיך בעבודה עד לקבלת תשלום. לפיכך, לשיטתו, אין לקבל את הערכת המומחה כי בוצע שיעור חלקי בלבד מהעבודות.

3. **הריסה ופינוי פסולת** - הנתבע טען כי המומחה הפחית שלא כדין את היקף עבודות ההריסה והפינוי. לדבריו, השקיע בעבודות אלו שלושה שבועות עבודה עם ארבעה עד חמישה פועלים, ועל כן יש לייחס משקל משמעותי יותר לעבודות אלו. לטענתו, המומחה הסתמך על העדר תיעוד מספק והעריך את השווי בשיעור של 75% בלבד, באופן שאינו תואם את המציאות.

4. **אופן חישוב התמורה** - הנתבע טען כי שיטת החישוב של המומחה אינה משקפת את אופי ההסכמות בין הצדדים. לטענתו, הוא זה שקבע את חלוקת התשלומים והוא יודע מה השווי של כל פעולה.

5. **מגבלות חוות הדעת** - הנתבע הדגיש כי אין לו מחלוקת עקרונית עם המומחה, אלא עם העובדה שלדבריו לא הוצגו בפניו כלל העבודות שבוצעו בפועל. לטענתו, התובעים הציגו למומחה תמונה חלקית בלבד, מבלי להראות את כל שהושלם. הוא טען כי הוא זוכר בפרטי פרטים את אשר ביצע.

6. **בקשה למינוי מומחה מטעמו** - הנתבע העלה את האפשרות למנות מומחה מטעמו שיעריך את היקף העבודות באופן עצמאי, וזאת מבלי לשאת בעלות נוספת. לדבריו, לא היה מקום למינוי מומחה מטעם בית הדין מלכתחילה, שכן אין מקום לחייבו בתשלום עבור תביעה שהוגשה כנגדו. לכן סירב לשלם עבור המומחה. אולם גם המומחה שמונה לא יכול היה לבצע את תפקידו נאמנה כאשר הנתבע לא נוכח ולא יכול להציג את עמדתו.

בתגובה לטענתו השישית בית הדין אפשר לנתבע להציג חו"ד מטעמו, אולם הוספנו ואמרנו כי אם תתגלה סתירה בין חו"ד המומחה ובין חו"ד שיציג הנתבע בית הדין יעדיף את חו"ד

המומחה. עמדה זו נבעה מהעובדה שצויינה לעיל, שאדם המסרב לבצע את החלטות בית הדין לא יכול לערער על מי שביצע את החלטות בית הדין.

בסופו של דבר, הנתבע לא הציג שום דו"ח נגדי, ולא ביקש ארכה כל שהיא. לכן למעשה הדו"ח היחיד המונח בפני בית הדין הוא הדו"ח שהגישו התובעים.

ה. שאלות לדין

1. מהו היחס לדו"ח המומחה שהוגש לבית הדין.
2. מהו היחס לתצהיר האינסטטור שהוגש לבית הדין בדבר נזק של 2,500 ₪, ועלות פינוי פסולת בניין בשווי 250 ש"ח.
3. האם יש לחייב את הנתבע בקנסות המפורטים בחוזה.
4. הוצאות משפט.

ו. היחס לדו"ח המומחה

בנייר עמדה מספר 11 של מכון משפטי ארץ עומד הרב עידו רכניץ על מקרים שונים של עדות מומחה. הרב רכניץ מציין שישנה עדות מומחה שנותנת הערכה לבית הדין כדוגמת שמאי, ועדות זו היא מעין החלטה שיפוטית (ראו שם סעיף 9 'מהות השמאות ודיניה', וסעיף 14 'הערכה לגבי אירוע שהתרחש בעבר' ובמה שהובא שם בשם שו"ת לב אריה). בנוסף, אין לקבל עדות מומחה שמומנה מטעם אחד הצדדים כיוון שעדות כזאת היא בגדר החלטה שיפוטית, ואם היא מומנה על ידי אחד הצדדים אין לה אמינות (שם סעיף 18) דין זה שונה מדין חוקר פרטי המקבל שכר על מנת לתעד אירועים שעדותו קבילה בבית הדין (ראו 'סדר הדין בבית הדין הרבני' עמוד 877), שכן עדותו של המומחה כוללת הפעלת שיקול דעת והחלטות מעין שיפוטיות העלולות להיות מוטות כתוצאה מנגיעות אישיות. לכן בית דין ארץ חמדה ממנה בדרך כלל מומחים בתשלום של שני הצדדים, והתשלום עובר למומחה ממזכירות בית הדין. כן בקשנו לנהוג גם במקרה שלפנינו אלא שכאמור לעיל הנתבע סירב לשתף פעולה עם בית הדין, וסירב לשלם. כתוצאה מכך, עומדת בפני בית הדין עדות מומחה שמומנה על ידי צד אחד. בשביל לצמצם את נגיעתו של המומחה בית הדין נקט במספר פעולות:

- א. בית הדין אפשר לנתבע הזדמנות אחר הזדמנות להשתתף בהליך ולשלם את שכר המומחה.
- ב. בית הדין הוא זה שהפנה למומחה את השאלות, וסיפק לו את החומרים הרלבנטיים.
- ג. בית הדין דרש לדעת שאין קשר אישי בין המומחה ובין התובעים, ורק אח"כ אישר את המומחה.

אולם עדיין נותרה בעינה השאלה האם עדותו קבילה?

ראשית, עדותו זו של המומחה אינה שונה מכל עדות אחרת של אדם הנוגע בדבר המופיע בפני בית הדין. במקרים אלו, בית הדין משתמש בעדות כ'אומדנא' ולא מקבל אותה בפשטות. אמנם המומחה לא הופיע בפני בית הדין כעד אלא מסר רק דו"ח כתוב, אולם כבר כתב בשו"ת ביכורי אשר (חלק ב' סימן מד) שנהגו בתי הדין לקבל דו"ח שכזה כאשר הוא כתוב ולא דורשים בדווקא עדות בעל פה בפני הדיינים (בשונה מתצהיר ראה לקמן בפרק ז).

שנית, כאשר אדם מסרב לשתף פעולה עם בית הדין, ולדיינים לא נותרה דרך לברר את האמת אלא על סמך עדות של אדם שעלול להיות נוגע בדבר, והנתבע עצמו מונע את בירור האמת למרות שניתנה לו האפשרות לנהוג אחרת, דומה הדבר לדיון ומתן פסק דין במעמד צד אחד בלבד. בנושא זה האריכו רבים וראו את הדברים שכתב הרב שרמן (בתחומין כרך י עמוד 171) המחזק את תקנת הרבנות הראשית לדון במעמד צד אחד, וממליץ על כך את דברי המהר"ם שיי"ק (חושן משפט סימן ב): "...דאין אפשרות האידנא בשום כפיה אחרת וא"כ כשיזדמן מקרה ע"כ יהא צריך לעשות אז סייג לתורה בהוראת שעה אפילו לדונו שלא בפניו אם לא יהא אפשר בענין אחר" כן גם המקרה שלפנינו, כאשר הנתבע מסרב לקיים את הוראות בית הדין, לא נותרה לבית הדין ברירה אלא להסתמך על חוות הדעת העומדת בפניו בסייגים המתבקשים.

שלישית, לנתבע נתנה הזכות להגיב לדו"ח המומחה בכתב ובעל פה. למעשה הוא בחר להגיב בדיון נוסף שהתקיים בין הצדדים. בדיון זה הנתבע לא טען דבר כנגד דו"ח המומחה למעט שלוש נקודות שנעסוק בהן כעת; אמנם בהינתן שהנתבע עצמו לא ערער על כך- אנו מוסמכים לקבל את דו"ח המומחה.

יש להדגיש, כי לאחר שהתקבל דו"ח המומחה מטעם התובעים, ולמרות שהנתבע ויתר על האפשרות להשתתף בתשלום על מומחה זה, ניתנה לנתבע הזדמנות להביא מומחה מטעמו, שיבדוק ויכתוב חוות דעת נוספת. בית הדין שלח לנתבע את הודעת הדוא"ל הבאה: "כעת רשאי הנתבע לנסות ולהוכיח כי ישנן טעויות בחוות הדעת של התובע וזאת בעזרת חו"ד נגדית. יודגש כי במקום של מחלוקת בין שתי חו"ד יקבל בית הדין את חו"ד התובע. רק במקום בו הנתבע יוכיח (כגון, בעזרת מחירוני, תמונות של העבודות וכדומה) כי נפלה טעות בחו"ד התובע, ישקול בית הדין לקבל את טענת הנתבע." אך גם על אפשרות זו ויתר הנתבע, ובסופו של דבר הוא לא הגיש זאת לבית הדין.

בהתייחס לטענות הנתבע בדיון על דו"ח המומחה:

בפרוטוקול דיון 2 עמודים 5-6 פרס הנתבע את שאלותיו על דו"ח המומחה:

1. כיצד המומחה הגיע להחלטה שבוצעו עבודות אנסטלציה בשווי 15,000 כיוון שלדעתו רוב האנסטלציה שייכת לקומה התחתונה ולכן ביצע עבודה בשווי גבוה יותר.
2. הוא ביצע את כל טיח הפנים, ולא כפי שכתב המומחה 15,000 מתוך 20,000.
3. סכום ההריסה והפינוי היה גבוה יותר, לטענתו לפחות 20,000.

4. סכום החשמל היה גבוה יותר.

על השאלה הראשונה השיב המומחה :

"בשלב הפסקת העבודה, לפי התמונות, בוצעו עבודות של התקנת צנרת (שחור) בקומה התחתונה בלבד, שהם כחמישים אחוזים מכלל העבודות (קומה תחתונה ועליונה). סך התשלום שנדרש עבור חשמל ואינסטלציה הוא 50,000 ₪. אפשר לחלק את העלות ל- 25 אש"ח עבור החשמל, ו- 25 אש"ח עבור האינסטלציה. אם כך, שלב ה"שחור" המוערך ב- 60% מכלל עבודת האינסטלציה שזה שווה ל- 15,000 ₪. ניתן לראות בטבלה שרשמתי לעיל כי אני הערכתי את סעיף האינסטלציה ב- 55,000 ₪ אך הוא כולל גם את שווי הכלים הסניטריים (כפי שרשמתי שם בהערה "שחור" לבן"), ולכן גם לפי חישוב זה השווי הוא כ- 15 אש"ח המהווים 90% מהעבודה עבור הקומה התחתונה (כלל העבודה: 55 אש"ח המחולקים ל- 35 אש"ח עבודה, ו- 20 אש"ח כלים סניטריים. עלות העבודה המתחלקת לשתי הקומות, שווה 17.5 אש"ח לקומה, ו- 90% (כמקובל בקרב קבלני האינסטלציה) הם כ- 15000 ₪."

על השאלה השנייה השיב המומחה שמהתמונות ניכר שלא הושלמה העבודה.

על השאלה השלישית השיב המומחה (עוד בדו"ח הראשון) כי כך מקובל להעריך עבודות של פינוי.

ועל השאלה הרביעית השיב :

"עבודות החשמל הוערכו על ידי לפי שווי של 10,000 ₪. בשלב הפסקת העבודה, בוצעו הכנות צנרת נדרשות, לא מלאות (ללא השחלת חוטים), בקומה הקרקע בלבד. ככל עבודות החשמל תומחרו לפי 25 אש"ח (לעניין סעיף 1), מחיר שלענ"ד אינו סביר בכלל. אני הערכתי בטבלה לעיל את שווי עבודות החשמל ב- 40 אש"ח, המתחלקים ל- 50% לקומת הקרקע ו- 50% לקומה העליונה. העבודה של הכנת צנרת וקופסאות בקומה התחתונה מוערכת לפי שווי של 50% (כך מקובל בקרב קבלני החשמל) השווים 10000 ₪."

לאור כל האמור לעיל, בנוסף לתשובות המומחה המתקבלות על הדעת ומלמדות כי הוא לקח בשיקול דעתו, בטרם כתב את הדו"ח, את הנקודות שהעלה הנתבע כנגדו, הרי שדברי המומחה מתקבלים על ידי בית הדין.

למסקנה, בית הדין מקבל את דו"ח המומחה במלואו, ועל הנתבע לשלם 40,000 ₪.

ז. עבודות פירוק האינסטלציה, ופינוי פסולת הבניין

1. עבודות פירוק האינסטלציה

האנסטלטור שעבד בבית אחרי הנתבע הגיש אישור בכתב (להלן 'מכתב') ובו כתב שלא היה ניתן להשתמש באנסטלציה שבוצעה ע"י הנתבע, והיה עליו לפרקה בעלות של 2,200 ₪ ללא מע"מ.

מכתב זה עומד לכאורה בסתירה לדו"ח המומחה, שחזקה על התובעים כי הציגו בפניו את כל המסמכים הרלבנטיים, ולמרות זאת המומחה קבע כי יש לשלם לנתבע עבור האינסטלציה 15,000 ₪.

בנוסף, מדובר באינסטלטור שינוגע בדבר, ומבלי קשר לגופו של אדם, הרי שיש לתת משקל נמוך במקרה זה לעדותו של האינסטלטור, וממילא אין בה מספיק בכדי להיחשב לראיה שניתן להוציא ממון בגינה.

זאת ועוד, בבית הדין מעמדו של 'מכתב' הוא נמוך מאוד (ראו שולחן ערוך חושן משפט סימן כח סעיף יא). במאמר מוסגר נעיר שגם על פי המשפט האזרחי לא ניתן לקבל את המכתב כעדות (כלומר כ'תצהיר') כיוון שלא נחתם כדין בפני עורך דין לאחר האזהרות המתאימות, וגם אם היה מוזהר כדין כיוון שהתובע לא דרש להביא אותו כעד והוא לא נחקר בחקירה נגדית אין למסמך שבפנינו מעמד של תצהיר המחליף עדות בבית משפט אלא רק כמכתב בעלמא שרמתו הראייתית נמוכה מאוד.

למסקנה, התביעה לתשלום 2,500 ₪ עבור פירוק האנסטלציה, נדחית.

2. עבודות פינוי הפסולת

עבור פינוי הפסולת דרשו התובעים 250 ₪. בפרוטוקול דיון 1 עמו' 3 נאמר ע"י התובע: "בנוסף, הפועלים שלו זרקו את הפסולת לפח הירוק ופינינו בעצמינו ואנו דורשים על זה 250 ₪".

בכתב התביעה המתוקן סעיפים 16-17 כתבו התובעים: "כך גם הנתבע ביצע עבירות בנייה כאשר זרק 'פסולת בנייה' בפח 'ירוק' וכתוצאה מכך נדרש התובע ע"י היישוב לפנות בעצמו ביחד עם ילדיו את פסולת הבנייה. משכך מבוקש לחייב את הנתבע לשלם לתובע בגין ביצוע עבודה זו 250 ₪."

ההסכם בין הצדדים (סעיף 8) קובע ש"הקבלן מתחייב לשמור על ניקיון שבועי של המגרש וסביבת המבנה בעת השיפוץ ועם סיומו". ובסעיף 17 - "הקבלן מקבל על עצמו אחריות על כל נזק שיגרם לצד ג' או על כל תביעה כספית שתוגש כנגד התובע על ידי צד ג'". לכן, ישנו בסיס לתביעת התובעים לחייב את הנתבע עבור פינוי הפסולת שכן אע"פ שחובתו של הנתבע היתה לשמור על מגרש נקי וזאת עשה, אך זריקת הפסולת לא במקומה גררה תביעה מצד היישוב כנגד התובע.

אדם שלא הוציא הוצאות ועשה בחינם דבר מה במקום חבירו אך לא ציין במפורש מהו השכר שהוא דורש, זכאי לתשלום אבל במחיר מוזל. לא הוגשה לבית הדין כל ראיה מהי כמות הפסולת אותה פיננו, וכמה זמן ערך הפינוי, ושאלות אלו הינן שאלות מהותיות בקביעת גובה הפיצוי. כיוון שכך וכיוון שפעולתו של התובע מתוארת כפינוי הפסולת יחד עם ילדיו אנו משערים שלא מדובר בעבודה שלקחה יותר משעה. מחירו של פועל פשוט לשעה הוא לא יותר מ-50 ₪.

למסקנה, הנתבע חייב לשלם לתובעים, עבור פינוי הפסולת 50 ₪.

ח. חיוב בקנסות

בטרם נדון לגופם של דברים בגובה הקנס, נציין שחיוב בקנסות מצריך ניסוח מיוחד של החוזה שלא קיים בהסכם שבפנינו, שכן פעמים רבות קנסות הינם בגדר 'אסמכתא' שאינה מחייבת את הצדדים. אולם בנייר עמדה מספר 19 של מכון משפטי ארץ 'התוקף ההלכתי של קנסות בחוזה' מביא הרב הלל גפן 8 טעמים שונים לחיוב בקנסות. נייר עמדה זה הפך להיות חלק ממדיניות בית הדין שעליה חתמו הצדדים ולפיכך היא מחייבת אותם.

לגופם של דברים, התובע טען כי הנתבע איחר בהשלמת העבודה ועל כן עליו לשלם את הקנסות האמורים בחוזה בסך של 27,000 ₪. החשבון הנ"ל מתבסס על איחור במשך 60 ימים (העבודה היתה אמורה להסתיים בתאריך 5.5.24 וההתקשרות בין הצדדים הסתיימה בתאריך 5.7.24).

דין

א. בהסכם 2 סעיף 12 מוגדרים ימי העבודה והתשלום עבור הקנסות. לענייננו נצטט את סעיפים קטנים ג-ד: **"הקבלן מתחייב לעבוד מיום תחילת העבודה, בכל ימי העבודה המקובלים בישראל להוציא חגי ישראל ... במידה והקבלן יחרוג ממספר ימי העבודה שנקבעו מראש יגרור כל יום עבודה זיכוי בסך 450 ₪"**.

לפי נוסח ההסכם הקנס יוטל על ימי עבודה. ימי העבודה נקבעו לפי הימים 'המקובלים בישראל' ובישראל מקובל לעבוד 5 ימים בשבוע (להוציא ימי שישי ושבת). כמו כן חגי ישראל, הוחרגו. לפיכך מסכום התביעה יש לקזז 17 ימים שכן בתקופה הנ"ל היו שבעה ימי שישי ושבעה ימי שבת, יום העצמאות, ערב חג השבועות וחג השבועות. **סך הכל מסכום התביעה יש לקזז 7,650 ₪ (17 כפול 450) ולכן סכום התביעה על סעיף זה נשאר על סך: 19,350 ₪.**

ב. הנתבע טען כי במהלך תקופת העבודה חל חג הפסח, ולכן יש לדחות את מועד סיום העבודה בשבוע. אולם נוסח הסכם 2 סעיף 12א. הוא: **"הקבלן מתחייב להתחיל בביצוע העבודה ממוחרת היום שהוסכם בחוזה זה 5.2.24 ולסיימה עד לא יאוחר מתום 90 יום קלנדרי מיום תחילת העבודה"**. כלומר, תקופת העבודה לא הוגדרה ל-90 ימי עבודה אלא ל-90 ימים סתם, בשונה מהקנסות שהוחלו על ימי עבודה ממש. אע"פ שניתן להניח שהצדדים לא עיינו בלוח השנה העברי ולא ראו שבמהלך 90 הימים חל חג הפסח, לא ניתן לומר שמדובר פה בטעות ברמה של 'אומדנא דמוכחי' המאפשרת לפרש את השטר בניגוד למה שכתוב בו (ראו שולחן ערוך חושן משפט סא, טז; בית מאיר אה"ע קיח, יט; נחל יצחק סא, טז). כי הרי ייתכן שהנתבע התחייב לסיים את העבודה תוך 83 ימים ונקט 90 יום כמספר עגול בעלמא (כמו שהצדדים לא החרירו שבתות וימי שישי מתוך 90 הימים).

ג. הנתבע טען כי האיחור נבע ברובו מרשלנות התובעים שלא סיפקו לו תכניות עדכניות בזמן. 1. התכניות החדשות הוגשו חודשיים אחרי תחילת העבודה. אמנם תכניות אלו נגעו רק לקומה העליונה אך כיוון שחשש שכספם של התובעים לא יספיק להם עבור שתי הקומות ולכן יצטרך לעשות שינויים מהותיים בקומה הראשונה, לכן לא התקדם גם בקומה הזאת במלוא המרץ

עמוד 11 מתוך 14

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem
Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס Fax 02-5379626 www.erezhemdah.org
beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

הראוי. לדבריו, הוא עבד במשך חודש וחצי במלוא המהירות ורק לאחר מכן התחיל להתעכב. 2.
רכישת החומר הלבן התעכבה באשמת התובעים. 3. רכישת הריצוף התעכבה.

לשאלת בית הדין כמה מהעיכוב היה באחריותם השיבו התובעים (דיון 1 עמ' 10): "אב"ד - כמה
זמן היה בגללכם? התובע - זה קשה לכמת, אני מעריך 10-20%, אך זה לא משמעותי כי היה
אפשר לעשות דברים אחרים בינתיים."

בנוגע לריצוף, התובעים הודו שהיה עיכוב אך למרות כל זאת כבר באפריל הריצוף היה מוכן וחיכו
לכך שהנתבע יגיד שהשטח מוכן.

החלטה

בנייר העמדה שצוטט בתחילת הפרק, הרב הלל גפן מציין את שיקול הדעת שיכול בית הדין
להפעיל בחיוב בקנסות ובתוכם חיוב על עגמת נפש, טרחה ופיצוי על נזק ישיר או מניעת רווח. גם
לפי חוק החוזים תרופות (סעי' 15. ב) ניתנה לשופט הסמכות להפעיל שיקול דעת בסכום הקנס
שיושת על המאחר.

להלן שיקולי בית הדין בקביעת גובה הקנס:

לפי מסמכים שהוגשו לבית הדין על ידי התובעים גובה שכ"ד באזור הוא 2,800 ₪. כפי שכתבנו
לעיל אין לקנוס על מלוא התקופה 60 יום אלא רק על 43 ימים (כחודש וחצי) גובה השכירות
המשלומת עבור תקופה זו היא 4,200 ₪. קנס סביר הוא שכ"ד כפול, כלומר 8,400 ₪, בתוספת
סכום מסויים עבור עגמת נפש, שבית הדין משערך אותה ב- 1,600 ₪. לפיכך גובה הקנס הנכון
בעינינו במקרה זה הוא: 10,000 ₪.

שיקולים נוספים בקביעת גובה הקנס, בהם התחשב בית הדין:

א. הנתבע הודה שעבד במהירות הנדרשת רק במחצית מזמן העבודה, ומסתבר שמחצית מזמן
האיחור נגרם בשל כך. (התובעים חלקו על כך שהנתבע עבד במשך חודש וחצי בצורה רצינית
וטובה). הנתבע הפעיל שיקול דעת נרחב הרבה מעבר למותר ולא שיתף את התובעים בשיקולו
מדוע הוא איננו משקיע את מירב המאמצים שלו בעבודה. אל לו להחליט שאין להתקדם בקומה
הראשונה שמא ישתנו התכניות בלי לשתף את התובעים בהחלטה זו. לכן לפי הודאתו של הנתבע
נראה שמחצית מהאיחור נבעה מהחלטה שגויה שלו, ללא שיתוף התובעים.

ב. אף אם התובעים התעכבו בהגשת התכניות דבר זה לא מצדיק את העובדה שהעבודה שבוצעה
היא מעטה כל כך. אין בידנו יכולת לקבוע כמה מהעבודה בוצעה בסופו של דבר, אולם ניתן לשער
שהתשלומים מייצגים פחות או יותר את כמות העבודה. לטענת הנתבע עצמו הוא עשה רק
חמישית מהעבודה שהיה אמור לבצע. גם אם היתה אשמה לתובעים בעיכובים - זה לא מצדיק
הספק קטן כל כך.

ג. התובעים הודו בכך שהתכניות התעכבו. גם אם נקבל את עמדתם שהעיכוב בתכניות לא היה
צריך למנוע את מלוא ההתקדמות של הנתבע, ברור שהיה לה חלק משמעותי בעיכוב.

לפיכך, מתוך מכלול השיקולים שצויינו לעיל יש לחייב את הנתבע בסך הכל 10,000 ₪ על רכיב זה.

ט. הוצאות משפט

1. הוצאות משפט עבור פתיחת התיק בבית הדין

על פי ההלכה, כאשר שני הצדדים מתנהלים בדיון באופן סביר, נחשבת פנייתם כ"פנייה משותפת", ועל כן עליהם להתחלק בשווה באגרת בית הדין (כך גם עולה ממדיניות בית הדין המפורסמת באתרו). במקרה שלפנינו שילמה התובעת אגרה בסך 2,450 ₪, ועל הנתבע לשלם 1,225 ₪.

מלבד זאת התובעים שילמו למומחה 500 ₪. כאמור לעיל, הנתבע סירב לשלם למומחה בעת הדיון עצמו, אולם עליו לשלם מחצית מהסכום שכן אלו חלק מהוצאות בית הדין על מנת לברר את התביעה. לכן על הנתבע לשלם 250 ₪ עבור המומחה.

סך הכל הנתבע ישלם לתובעים 1,465 ₪ עבור הוצאות משפט.

2. הוצאות משפט עבור ביטול הדיון

התובעים דרשו פסיקת הוצאות משפט בגין ביטול הדיון שנקבע ליום 31.08.2025.

בבוקר יום הדיון הודיע הנתבע לבית הדין כי לא יוכל להתייצב, מאחר והוא מצוי במעצר בית-מעצר שהחל כמה שבועות לפני מועד הדיון. לטענת התובעים, היה על הנתבע להודיע על כך לבית הדין במועד מוקדם יותר. הנתבע השיב כי הגיש בקשה לבית המשפט לקבלת היתר יציאה לצורך השתתפות בדיון, ורק בבוקר יום הדיון נמסרה לו תשובה שלילית. בהמשך דרש התובע לראות אסמכתא לטענה זו, אולם הנתבע לא הציג סימוכין ולא השיב לפניית בית הדין בעניין.

דיון והחלטה

לאחר העיון, נראה כי הנתבע לא נהג באחריות מספקת כאשר לא יידע את בית הדין על דבר מעצרו מבעוד מועד, על אף שהיה נתון במעצר מספר שבועות לפני מועד הדיון. גם אם ביקש היתר יציאה ונענה בשלילה רק בבוקר הדיון, היה עליו להודיע לבית הדין מראש על נסיבותיו, כדי שניתן יהיה לשקול דחיית הדיון במועד. אי הצגת סימוכין לטענתו מחזקת רושם של רשלנות בהתנהלותו מול בית הדין. עם זאת, מאחר שאין ראייה כי פעל בזדון או בכוונה לעכב את ההליך, אין לחייבו בהוצאות (ראו סדר הדין בבית הדין הרבני עמו' 1217 ובמקורות שצויינו שם).

בנוסף, אף התובעים לא הציגו סימוכין לנזק של ממש שנגרם להם עקב ביטול הדיון. אכן, קימה מוקדמת לצורך התייצבות לדיון אינה נעימה, אך אין בה כדי להיחשב לנזק המצדיק פסיקת הוצאות. גם ביטול יום העבודה, כאשר כבר בשעה 09:00 בבוקר הוברר כי הדיון לא יתקיים וניתן היה לשוב לסדר היום הרגיל, אינו עומד בקריטריונים של חיוב בהוצאות.

זאת ועוד, הדיון הנוסף נקבע להתקיים בזום, עקב מעצר הבית של הנתבע. בכך התקזז למעשה ביטול יום העבודה של התובעים עם הדיון הנוסף, שלא גרר כל נזק או הוצאה מצד מי מהצדדים. לפיכך, בית הדין דוחה את הבקשה להוצאות משפט בגין ביטול הדיון.

י. החלטות

1. הנתבע חייב לשלם לתובעים 40,000 ₪ בגין החזר תשלום עבור העבודה שלא בוצעה בדירתם.
2. הנתבע חייב לשלם לתובעים 10,000 ₪ בגין האיחור בביצוע העבודה.
3. הנתבע חייב לשלם לתובעים 50 ₪ עבור פינוי הפסולת.
4. הנתבע חייב לשלם לתובעים 1,465 ₪ עבור הוצאות משפט.
5. סך הכל הנתבע חייב לשלם לתובעים 51,515 ₪, וזאת עד לתאריך א' בטבת תשפ"ו (21.12.2025).
6. ניתן לערער על פסק דין זה עד ל 30 יום מהמועד הנקוב בו.

פסק הדין ניתן ביום ג' בכסלו תשפ"ו, 23 בנובמבר 2025

בזאת באנו על החתום

דיין- הרב בניה מינצר

אב"ד- הרב עמוס ראבילו

דיין- הרב שגיא מזוז